

8. Ho, A., Liao, C., Lu, J., Shan, Z., Gu, M., Bridges, S., Yang, Y. 3-Dimensional simulations and student learning in orthodontic education. *European journal of dental education : official journal of the Association for Dental Education in Europe*. 2022. 26(3). P. 435–445. URL: <https://doi.org/10.1111/eje.12718>

9. Kang A., Firth F., Antoun J., Mei L., Ali A., Farella M. Three-dimensional digital assessment of typodont activations. *Orthod Craniofac Res*. 2023. 26. P. 285–296. doi: 10.1111/ocr.12611

10. Melnyk B. Innovation aspect of modern medical (dental) education in a mixed learning environment. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2023. 2(9). P. 28–37.

REFERENCES

1. Moussa, R., Alghazaly, A., Althagafi, N., Eshky, R., & Borzangy, S. (2022). Effectiveness of Virtual Reality and Interactive Simulators on Dental Education Outcomes: Systematic Review. *European journal of dentistry*. 16(1). P. 14–31. URL: <https://doi.org/10.1055/s-0041-1731837> [in English]

2. Kirkova-Bogdanova, A., Manchorova, N. (2025). Simulation training in dental medicine for building professional competence. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*. 9(1). P. 10757. URL: <https://doi.org/10.24294/jipd10757> [in English]

3. Goodwin, B., Nestel, D. (2024). Demystifying simulators for educators in healthcare. *International Journal of Healthcare Simulation*. 1–8. URL: <https://doi.org/10.54531/muif5353> [in English]

4. Baxmann, M., Baráth, Z. & Kárpáti, K. (2024). Efficacy of typodont and simulation training in orthodontic education: a systematic review. *BMC Med Educ*. 24. 1443. URL: <https://doi.org/10.1186/s12909-024-06425-8> [in English]

5. Graber, L., Vanarsdall, R., Vig, K., Huang, G. (2016). *Orthodontics: current principles and techniques*. 6th Edition. Elsevier. [in English]

6. Lopreiato, J. *Healthcare Simulation Dictionary*. Rockville, MD: Agency for Healthcare Research and Quality; October 2016. AHRQ Publication No. 16(17)-0043. [in English]

7. Higgins, D., Hayes, M., Taylor, J., Wallace, J. (2020). A scoping review of simulation-based dental education. *MedEdPublish*. URL: <https://doi.org/10.15694/mep.2020.000036.1> [in English]

8. Ho, A., Liao, C., Lu, J., Shan, Z., Gu, M., Bridges, S., Yang, Y. (2022). 3-Dimensional simulations and student learning in orthodontic education. *European journal of dental education : official journal of the Association for Dental Education in Europe*. 26(3). P. 435–445. URL: <https://doi.org/10.1111/eje.12718> [in English]

9. Kang, A., Firth, F., Antoun, J., Mei, L., Ali, A., Farella, M. (2022). Three-dimensional digital assessment of typodont activations. *Orthod Craniofac Res*. 2023;26:285–296. URL: <https://doi.org/10.1111/ocr.12611> [in English]

10. Melnyk, B. (2023). Innovation aspect of modern medical (dental) education in a mixed learning environment. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2(9). P. 28–37. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МЕЛЬНИК Богдан – доктор філософії (PhD), асистент кафедри ортодонції та пропедевтики ортопедичної стоматології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.

Наукові інтереси: інноваційні методи в стоматологічній освіті.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MELNYK Bohdan – PhD, Assistant Lecturer at the Department of Orthodontics and Propedeutics of Prosthetic Dentistry, Bogomolets National Medical University.

Scientific interests: innovative methods in dental education.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 25.10.2025 р.

УДК 374.1:159.92

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-444-449

БЄЛЯЄВА Анна –

аспірант Української державної льотної академії

ORCID: <https://orcid.org/00009-0002-0837-4755>

e-mail: belyaeva@ukr.net

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ В ПРОФЕСІЇ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

У статті визначено поняття «професійна самореалізація» особистості в соціумі. Для досягнення мети та в процесі реалізації завдань дослідження використано наступні методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, класифікація) – для аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури з метою вивчити сутність понять самореалізація, професійна самореалізація.

Предметом розгляду у статті - є поняття самореалізації та професійної самореалізації особистості. Проаналізовано наукові підходи до визначення цих понять. Обґрунтовано, що професійне самовизначення бере початок з того моменту, коли людина починає замислюватися над своєю майбутньою професією, беручи за основу свої інтереси, здібності, уподобання та престижність спеціальності.

Зроблено висновки, що професійна самореалізація відіграє одну із головних ролей під час професійного становлення особистості, адже саме за допомогою професійної самореалізації людина може відчувати, чи реалізувалася вона в житті як професіонал; професійна діяльність буде тоді ефективною, коли людиною буде застосовано свою творчість та креативність; професійна самореалізація відбудеться у тому випадку, коли у людини будуть повністю сформовані ціннісні орієнтації; професійна самореалізація допомагає задати соціально-психологічний простір існування особистості в професії.

Доведено, що самореалізація за фахом є невід'ємною частиною особистості, розкриття та здійснення її потенціалів, реалізації себе у професійній діяльності, яка постає як етап у нескінченному процесі самовдосконалення, що створює нові прагнення і потреби особистості на вищому рівні.

Професійна самореалізація є складним, організованим та багатоетапним процесом поступового перетворення професійного потенціалу на реальне, що відбувається протягом усього життя. Дане інтегроване професійно-особистісне утворення, яке складається з різних видів досвіду, спеціальних теоретичних знань, практичних умінь, особистісних якостей, що забезпечує готовність професіонала до ефективного виконання професійної діяльності.

В даній статті проаналізовано фактори, які впливають на самореалізацію та професійну самореалізацію, зокрема, а також досліджено структуру (компоненти) професійної самореалізації майбутнього фахівця.

Ключові слова: самореалізація, професійна самореалізація, структура професійної самореалізації, самореалізація за фахом, професійне становлення, професійний саморозвиток, самовдосконалення, компоненти професійної самореалізації, фактори професійної самореалізації.

BIELIAEVA Anna –

postgraduate student of the Ukrainian

State Aviation Academy

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0837-4755>

e-mail: belyaevaaa@ukr.net

THE SELF-REALIZATION IN THE PROFESSION AND ITS STRUCTURE

The article defines the concept of "professional self-realization" of a person in society. To achieve the goal and in the process of implementing the research tasks were used the following research methods: theoretical (analysis, synthesis, comparison, classification) - for the analysis of philosophical, psychological and pedagogical literature in order to study the essence of the concepts of self-realization, professional self-realization.

The subject of consideration in the article is the concept of self-realization and professional self-realization of a person. Scientific approaches to the definition of these concepts are analyzed. It is substantiated that professional self-determination begins from the moment when a person begins to think about his/her future profession, taking as a basis his/her interests, abilities, preferences and the prestige of the specialty. It is concluded that professional self-realization plays one of the main roles during the professional development of an individual, because it is with the help of professional self-realization that a person can feel whether he/she has been realized in life as a professional; professional activity will be effective when a person uses his/her creativity and imagination; professional self-realization will occur when a person has fully formed value orientations; professional self-realization helps to set the socio-psychological space for the existence of an individual in the profession. It is proven that self-realization in a specialty is an integral part of the personality, the disclosure and realization of its potential, the realization of oneself in professional activity, which appears as a stage in the endless process of self-improvement, which creates new aspirations and needs of the individual at the highest level. Professional self-realization is a complicated, organized and multi-stage process of gradual transformation of professional potential into real, which takes place throughout life. This is an integrated professional and personal formation, which consists of various types of experience, special theoretical knowledge, practical skills, personal qualities, which ensures the readiness of a professional to effectively perform professional activities. This article presents an analysis of factors that influence self-realization and professional self-realization, in particular, and also examines the structure (components) of professional self-realization of a future specialist.

Keywords: self-realization, professional self-realization, structure of professional self-realization, self-realization by profession, professional formation, professional self-development, self-improvement, components of professional self-realization, factors of professional self-realization.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах соціально-економічного і політичного розвитку суспільства відбувається прискорення змін, що представлені в усіх сферах життєдіяльності людини. В реаліях сьогодення підготовка фахівців високої кваліфікації за обраними профілями діяльності має істотне значення.

Від професіонала за обраною професією вимагається вжиття дієвих заходів для підвищення професійної компетентності, набуття нових вмінь та знань за визначеним напрямком професійної діяльності, опанування цифрових технологій, разом з тим вміти застосовувати набуті знання та уміння на практиці. Вказані чинники загострюють актуальність проблеми самореалізації за фахом особистості в сучасних умовах. Актуальність теми дослідження зумовлена приверненням уваги держави та суспільства до необхідності розширення можливостей соціального розвитку та самореалізації особистості в професійній сфері.

Зважаючи на викладене вище, дотичним до нашого дослідження є думка О.Л. Пінської, а саме: «для того, щоб внутрішньо відповідати сучасній дійсності, людина повинна не тільки адаптуватися до нової ситуації, але й бути здатною змінити її, змінюючись і розвиваючись при цьому сама. Ці нові об'єктивні обставини ставлять людину перед необхідністю вирішення складних питань, пов'язаних із пошуком себе, з визначенням своїх можливостей, із суб'єктивним вибором, що пов'язано з проблемою самореалізації, формуванням потреби в

ній, створенням умов, які сприяють переходу самореалізації з потенційного стану в актуальний» [11, с. 108].

Ми вважаємо, що самореалізація має важливе значення для особистості, а також є соціально значимою проблемою. Так, все більше вимог висувається до людини як професіонала в певній галузі, а тому є високий рівень інтересу науковців саме до професійної самореалізації особистості. На даний час все більше молоді має бажання бути успішною в обраній професії, що свідчить про їхню вмотивованість і цілеспрямованість. Самореалізація в професійній діяльності та розвиток важливі для кожної свідомої людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Одним із перших термін «самореалізація» використовував у своїх роботах А. Адлер. Вчений вважав, що головним джерелом мотивації людини є її прагнення до переваги, яке є вродженою потребою кожної людини і породжується «комплексом неповноцінності» не варто відразу-пізніше, проблемний елемент особистості, згадати пізніше. Вчений був впевнений, що в процесі долання цього комплексу, людина сама «створює» свою особистість, але підкреслював, що прагнення до переваги може приймати як негативний (деструктивний), так і позитивний (конструктивний) напрям. Перший – виявляється в людей зі слабкою здатністю до адаптації, таких, які борються за досягнення особистої переваги за допомогою егоїстичного поведінки за рахунок інших. Другий – у людей з добре розвинутим навиком пристосу-

вання, котрі своє прагнення до переваги реалізують враховуючи благополуччя інших людей [1, с. 6].

Здійснивши науковий пошук досліджень та публікацій, а також проаналізувавши обрану проблематику, ми можемо виснувати, що активно дослідженням самореалізації займалися психологи гуманістичного напрямку, а саме: Ш. Блюхер, К. Гольдштейн, А. Маслоу, Р. Мей, Дж. Олпорт, К. Роджерс, Е. Фромм, К. Хорні. Всі ці науковці дотримувалися думки, що «потреба в самореалізації є вродженою, а причини поведінки людини слід шукати не в її «природі», яка є ізольованою від соціуму, а у взаємодії із середовищем, що оточує. Гуманісти змінили погляд на «природу» людини, на її можливості і призначення, вони вважають людину цілісною системою, що розвивається, саме тому потреба в реалізації – це психічний стан людини, який є вічним та незмінним, і передбачає її активну працю впродовж всього життя» [6, с. 100].

Мета статті. Відповідно до проаналізованих результатів досліджень вчених в обраній проблемі, визначити феномен професійної самореалізації, визначити його поняття. Виявлення та характеристика компонентів, що впливають на процеси становлення професійної самореалізації особистості, фактори які сприяють успішній самореалізації за фахом.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі акцентовано увагу на різних аспектах досліджуваного феномена, зокрема: поняття і зміст самореалізації; самодетермінація як психологічна основа самореалізації; психологічні аспекти самореалізації особистості [Т.З. Герасимів, 2009; С.Д. Максименко, В.І. Осьодло, 2010; Л.В. Сохань, 1987]; міра вираження самореалізації, роль життєвих завдань у проектуванні майбутнього, розгляд життєвих цілей у часовій і смисловій перспективах, етапи особистісної самореалізації [В.Г. Панок, Т.М. Титаренко, Н.В. Чепелева, 1999]; сутність самореалізації в структурі професійного саморозвитку, спрямованого на усвідомлення людиною себе як суб'єкта діяльності [Г.О. Балл, 2017]; самореалізація як свідомий цілеспрямований процес розкриття сутнісних сил в різноманітній практичній діяльності, ціннісний аспект самореалізації, сутність, форми існування ціннісних орієнтацій як основу формування особистості [І.Д. Бех, 1997; О.І. Крошка, 2008; Л.М. Ніколенко, 2018]; життєвий шлях як процес самореалізації особистості, проблема смислу у контексті особистісної самореалізації, особливості життєвої стратегії, професійна реалізація в структурі загальної самореалізації, самореалізація як процес розгортання в часі вроджених індивідуальних потенцій [К.А. Абульханова-Славская, 1991; Д.А. Леонтьев, 2007; V.E. Frankl, 1959; А.Н. Маслоу, 1968] [10, с. 108].

Т. В. Алексєєнко поняття «самореалізація» трактовано як реалізація людиною активності у важливих для неї сферах життєдіяльності та взаємовідносин – спілкуванні, навчанні, творчості, професії, сім'ї, вихованні дітей, дружбі, любові, громадському житті, політичній кар'єрі [2, с. 404].

Б. Гоффман вважає, що термін самореалізація, передбачає розгляд вчинків особистості у зовнішньому середовищі, в її діяльності і поведінці у соціумі [4, с. 23].

Більшість дослідників схиляються до думки, що самореалізація – це результативне цілеспрямоване розгортання внутрішнього потенціалу особистості у зовнішній діяльності або поведінці, як здійснення можливостей розвитку власного Я.

За результатами досліджень науковиці В. А. Гупаловської, самореалізація – це матеріальне втілення потенціалу особистості у різноманітній соціальній діяльності. Основними сферами самореалізації особистості є приватне життя та професійна діяльність. Способами самореалізації особистості виступають цілеспрямована діяльність, творчість, активність, самовираження, прояв власного «Я», продуктивна праця, будь-яка соціальна діяльність, соціальна активність, життєтворчість. Важливими є як об'єктивні результати, так і суб'єктивна оцінка особистістю власних досягнень [5, с. 2]. Ми погоджуємося з переконанням авторки, адже успішна самореалізація особистості у приватній та професійній сферах – є запорукою внутрішнього комфорту, задоволенням самим собою, активізації позитивних ідей тощо.

Ми вважаємо, що основою успішної самореалізації саме у професійній діяльності – є наявність мети, цілей і наполегливості, задля створення своєї суб'єктивної позиції щодо бачення власної професійної моделі. Обравши професію, зовсім не означає, що особистість є повністю підготовленою до сучасних вимог у суспільстві та світі праці за фахом.

С.Л. Рубінштейн, Д. Макгрегор, Ф.І. Герцберг досліджували професійну самореалізацію як мотив трудової діяльності. Є.О. Клімов та Е.Ф. Зеєр професійну самореалізацію розглядали як критерій професіоналізму, що реалізується в особистості – професіоналі. В.С. Мерлін проводив дослідження взаємозв'язку самореалізації та інтегральної індивідуальності, в якому довів, що суб'єкт має можливість реалізувати у професійній діяльності властивості інтегральної індивідуальності [13, с. 409].

Пов'язаною з напрямом нашого дослідження – є думка науковиці О. М. Отич, яка до особистісних детермінант професійної діяльності відносить: наявність вираженої потреби у постійному професійному вдосконаленні; існування проекту власного професійного розвитку; домінування спрямованості на досягнення визначених професійних цілей над задоволеністю власними професійними здобутками; формування власного простору [10, с. 222].

Сучасну позицію в контексті реалізації вимог компетентнісного підходу в системі вищої освіти у визначенні досліджуваного поняття займає В. В. Зарицька. Вчена професійну самореалізацію розглядає як процес і результат застосування особистістю у повсякденному житті і праці набутих компетенцій, удосконалення і розвиток, а також їх включення у творчу особистісно значущу діяльність й отримання від неї не тільки користі для себе та інших, а і внутрішнього задоволення [6, с. 15].

Ми підтримуємо позицію О. І. Артемової, що професійна самореалізація – це соціалізований шлях гармонійного розвитку особистості, поєднаний із здобуттям професійно-практичного та духовного досвіду в процесі отримання кваліфікації спеціаліста в період первинного професійного становлення (навчання у вищій школі) та вдосконалення фахового зростання в процесі виконання професійних ролей і обов'язків, що є невід'ємним атрибутом розкриття і здійснення особистісного професійного потенціалу. При цьому професійна реалізація особистості на її життєвому шляху передбачає наступні основні етапи: професійне самовизначення, професійне становлення в обраній сфері діяльності, фахове зростання і розвиток мислення [3, с. 98].

Професійна самореалізація у науковій літературі найчастіше розглядається з позицій діяльнісного та особистісного підходів. З огляду діяльнісного підходу, професійна самореалізація вважається найвищою точкою професійного розвитку особистості в системі професійної діяльності і впливає на її продуктивність праці, людина має кар'єрне зростання. За особистісним підходом, професійна самореалізація трактується як розкриття особистісного потенціалу, тобто людина самоздійснюється професійно, що впливає на особистісний сенс цього процесу [8, с. 83].

На професійну самореалізацію особистості мають вплив деякі фактори. До першого фактору ми відносимо сформовану професійну компетентність. Професійна компетентність, на думку дослідників Н. Є. Мілорадової та В. В. Шевченко, – «це динамічне особистісне утворення, яке залежить від певних факторів, а саме соціального, інтелектуального та мотиваційного. Професійна компетентність поєднує в собі теоретичну та практичну готовність фахівця до виконання ним професійних функцій, а також характеризує її як самостійну, відповідальну та ініціативну особистість» [9, с. 236].

«Другим фактором, який впливає на професійну самореалізацію, є здатність особистості адаптуватися до умов професійної діяльності. Адаптація – це процес набуття соціально-психологічного статусу, опанування тих чи інших суспільно-рольових функцій в результаті пристосування до нових умов життя, нових людей і цінностей» [12, с. 115].

До третього фактору відноситься мотивація. «Професійна мотивація – це спонукання особистістю себе до дії, в результаті якої вона досягає мети та виконує поставлені перед собою завдання» [14, с. 222].

Під час вивчення матеріалу за обраною темою, проаналізувавши висновки вчених з цієї соціальної проблеми, можемо підсумувати, що самореалізація – це постійне прагнення людини до розвитку власних здібностей і можливостей, адже самореалізація стає можливою, коли людина усвідомлює власні здібності, інтереси та потреби. Це системний процес, що триває впродовж усього життя, оскільки протягом життя людина докладає зусиль і діє так, щоб самореалізуватися і досягти поставлених життєвих цілей.

Самореалізація та професійна самореалізація взаємопов'язані процеси, які існують та розвиваються спільно, логічно, системно, адже прагнення особистості до самореалізації є підґрунтям успішного професійного становлення особистості, котре відбувається коли вже обрано відповідний фах. Коли людина потрапляє в кризові ситуації, вона повинна уточнювати, коригувати процес фахової самореалізації, звертаючись до свого життєвого і професійного досвіду.

Складові самореалізації взаємопов'язані та впливають одна на одну. Щодня впродовж життя особистість набуває нових умінь і навичок, долає труднощі та радіє успіхам. Як немає неважливих для людини сфер життя, так і всі складові самореалізації однаково важливі.

Досліджуючи професійну самореалізацію з позицій функціонально-структурного підходу, суть якого полягає у вивченні будови і функціонування окремих компонентів явища, що вивчається, Н.В. Борисова виокремлює структурні (самостійність, свобода, творчість) та функціональні компоненти функції самореалізації особистості (мотиваційно-оцінний, емоційно-вольовий та діяльнісно-практичний) структурні компоненти [15, с. 230].

Розглядаючи професійну самореалізацію як етап професійного розвитку, Т. О. Єфімова зазначає, що «сама самореалізація проходить певні стадії, кожна з яких характеризується новоутвореннями та результатом. Так, самореалізація розглядається дослідницею одночасно як етап розвитку, процес та результат цього розвитку» [15, с. 231].

«У структурі самореалізації Л.В. Цурікова виокремила такі компоненти: мотиваційно-цільовий (потреби, мотиви, цілі), змістовий (потенційні можливості, тобто задатки, здібності та знання, вміння й навички, все те, що може бути актуалізовано) та регулятивний (рефлексивність і самостійність)» [15, с. 231].

Таким чином, систематизувавши висновки досліджень вчених щодо структури самореалізації особистості й врахувавши специфіку професійної самореалізації в практичній діяльності особистості, структуру професійної самореалізації ми можемо представити у взаємодії таких компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, рефлексивно-регулятивного та творчого.

Отже, ми вважаємо, що складові професійної самореалізації взаємопов'язані та впливають одна на одну. Щодня, впродовж життя людина набуває нових умінь і навичок, долає труднощі та радіє успіхам. Як немає неважливих для людини сфер життя, так і всі складові самореалізації однаково важливі, як зокрема, так і в своїй сукупності.

Наскільки точніше особистість формулює свою ціль, то ясніше уявлятиме шлях до неї, адже успіх – це не просто уявлення про те, як змінити життя на краще. Це постійні конкретні кроки для досягнення мети, це насамперед свобода вибору та самостійний контроль власного життя, задоволення від того, чим займаєшся. Якщо обраний напрям діяльності цікавий, людина почувається щасливою, впевненою, вільною. Всі структурні компоненти професійної самореалізації пов'язані

між собою і становлять основу формування особистості майбутнього професіонала.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Зважаючи на викладене вище, можемо підсумувати: самореалізація як складний психологічний процес, основними характеристиками якого є усвідомлення особистістю свого Я, як унікального, неповторного світу, є найвищою потребою людини, задоволення якої здатне забезпечити повноцінний розвиток особистості. У загальному вигляді, самореалізація як процес реалізації власне себе – це здійснення самого себе в житті і в повсякденній діяльності, пошук свого особливого шляху в цьому світі, своїх цінностей і сенсу свого існування в даний момент часу. Успіх у досягненні результату самореалізації досягається тоді, коли людина має сильний спонукальний мотив до особистісного зростання, усвідомлюючи потребу в цьому. Визначення понять самореалізація та професійна самореалізація кожним з науковців є доречним, правильним, вмотивованим.

Ми акцентуємо увагу, що завдяки прагненню самореалізації, особистість обов'язково матиме позитивний результат своєї роботи і в професійній самореалізації, і в свою чергу, саме за допомогою професійної самореалізації людина може з'ясувати чи реалізувалася вона в житті як професіонал. Професійна самореалізація це шлях розвитку особистості, який поєднаний зі здобуттям професійно-практичного та духовного досвіду в період професійного становлення та фахового зростання в ході виконання професійних завдань і обов'язків, що сприяє розкриттю і здійсненню особистісного професійного потенціалу. Для того щоб ефективно та усвідомлено займатися професійною самореалізацією, варто йти на цей шлях підготовленими, з великим бажанням та усвідомленням необхідності самореалізації.

Подальші дослідження проблеми передбачають вивчення компонентів професійної самореалізації та їх оцінку, а також її елементів та функцій, що є актуальним та наступним предметом наукового пошуку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Адлер А. Нариси з індивідуальної психології. Харків: Когито-Центр, 2002. С. 220.
2. Алексєнко Т. В. Соціальна педагогіка: словник-довідник. Вінниця: Планер, 2009. С.940.
3. Артемова О. І. Професійна самореалізація особистості в сучасних умовах. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікація*. 2010. № 1. С. 261.
4. Бенеш Г. Психологія: довідник. Київ: Знання-Прес, 2007. С. 510.
5. Гупаловська В. А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки: автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.01. Львів, 2017. С. 191.
6. Зарицька В. В. Психологія самореалізації особистості: монографія. Київ: Олді-плюс, 2019. С. 242.
7. Коропецька О. М. Психологічні основи професійної орієнтації та самореалізації особистості: *навчальний посібник*. Київ: КНТ, 2016. С.438.
8. Кравчук С. М. Професійна самореалізація особистості як соціально-психологічний феномен. *Актуальні проблеми психології*. Том 5. Вип. 15. 2015. С. 82-92.
9. Мілорадова Н. Е., Шевченко В. В. Компетентнісний підхід як методологічна основа дослідження про-

фесійної компетентності особистості. Харків: Габітус, 2020. Вип. 16. С. 233-237.

10. Отич О. М. Особистісні детермінанти професійної самореалізації науково-педагогічних працівників університетів України. *Moderní aspekty vědy: XIV. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.*, 2021. С. 220-230.

11. Пінська О. Л. Психологічні аспекти самореалізації особистості. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Дніпро. 2022. № 2 (24). С. 108.

12. Пенькова Н. Е., Шевченко В. В. Проблеми соціально-психологічної адаптації курсантів Національної гвардії України до навчання. *Збірник наукових праць: психологія*. Вид-во Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2019. Вип. 24. С. 112-120.

13. Пенькова Н.Е., Загребельний О.В., Філоненко Л.В. Професійна самореалізація особистості. *Наукові перспективи*. 2023. № 3 (33). С. 409.

14. Шевченко В. В. Особливості мотиваційного компонента професійно-психологічної компетентності військовослужбовців Національної гвардії України на етапі фахової підготовки. *«Теоретичні і прикладні проблеми психології і соціальної роботи»*. 2021. №3 (56). Том 3. С. 220-232.

15. Ярославцева М.І. Структурні компоненти професійної самореалізації майбутнього фахівця з дошкільної освіти. *Людинознавчі студії*. 2014. Вип. 29. С. 229-239.

REFERENCES

1. Adler, A. (2002). *Narysy z indyvidual'noyi psykholohiyi* [Essays on individual psychology]. Kharkiv: Kogito-Center. 220 s. [in Ukrainian]
2. Alekseenko, T. V. (2009). *Sotsialna pedahohika: slovnyk-dovidnyk* [Social pedagogy: Dictionary-reference book]. Vinnytsia: Planer. 940 s. [in Ukrainian]
3. Artemova, O. I. (2010). *Profesijna samorealizatsiia osobystosti v suchasnykh umovakh* [Professional self-realization of the individual in modern conditions]. *Osvita rehionu: politolohiia, psykholohiia, komunikatsiia*. (1). 261 s. [in Ukrainian]
4. Benesh, H. (2007). *Psykholohiia: dovidnyk* [Psychology: Reference book]. Kyiv: Znannia-Press. 510 s. [in Ukrainian]
5. Gupalovska, V. A. (2017). *Profesijna samorealizatsiia yak chynnyk formuvannia osobystosti zhinky* [Professional self-realization as a factor in the formation of a woman's personality] (Author's abstract of PhD diss., specialty 19.00.01). Lviv. 191 s. [in Ukrainian]
6. Zarytska, V. V. (2019). *Psykholohiia indyvidualnoi samorealizatsii* [Psychology of individual self-realization]. Kyiv: Oldi-plus. 242 s. [in Ukrainian]
7. Koropetska, O. M. (2016). *Psykholohichni zasady profesiinoi oriantatsii ta samorealizatsii osobystosti: pidruchnyk* [Psychological foundations of professional orientation and individual self-realization: Textbook]. Kyiv: KNT. 438 s. [in Ukrainian]
8. Kravchuk, S. M. (2015). *Profesijna samorealizatsiia osobystosti yak sotsialno-psykholohichni fenomen* [Professional self-realization of the individual as a socio-psychological phenomenon]. *Current Problems of Psychology*. 5(15). S. 82–92. [in Ukrainian]
9. Miloradova, N. E., & Shevchenko, V. V. (2020). *Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichna osnova doslidzhennia profesiinoi kompetentnosti osobystosti* [Competency approach as a methodological basis for the study of professional competence of the individual]. *Habitus*. (16). S. 233–237. [in Ukrainian]
10. Otych, O. M. (2021). *Personalni determinanty profesiinoi samorealizatsii naukovykh i pedahohichnykh pratsivnykiv universytetiv Ukrainy* [Personal determinants of

professional self-realization of scientific and pedagogical workers of universities of Ukraine]. In Modern Aspects of Science: Vol. XIV. Part of international collective monographs (pp. 220–230). Prague: International Economic Institute s.r.o. S. 220-230. [in Ukrainian]

11. Pinska, O. L. (2022). Psykholohichni aspekty individualnoi samorealizatsii [Psychological aspects of individual self-realization]. Bulletin of Alfred Nobel University. 2(24). 108 s. [in Ukrainian]

12. Penkova, N. E., & Shevchenko, V. V. (2019). Problemy sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii kursantiv Natsionalnoi Hvardii Ukrainy do navchannia [Problems of socio-psychological adaptation of cadets of the National Guard of Ukraine to study]. Collection of Scientific Works: Psychology, (24), Ivano-Frankivsk: Precarpathian National University Publishing House. S.112-1120. [in Ukrainian]

13. Penkova, N. E., Zahrebelnyi, O. V., & Filonenko, L. V. (2023). Profesijna samorealizatsiia osobystosti [Professional self-realization of the personality]. Scientific Perspectives. 3(33). S. 409. [in Ukrainian]

14. Shevchenko, V. V. (2021). Osoblyvosti motyvatsiinoho komponenta profesiino-psykholohichnoi kompetentnosti viiskovosluzhbovtiv Natsionalnoi Hvardii Ukrainy na etapi profesiinoi pidhotovky [Peculiarities of the motivational component of the professional and psy-

chological competence of military personnel of the National Guard of Ukraine at the stage of professional training]. Theoretical and Applied Problems of Psychology and Social Work. 3(56). S. 220-232. [in Ukrainian]

15. Yaroslavtseva, M. I. (n.d.). Strukturni komponenty profesiinoi samorealizatsii maibutnoho fakhivtsia doshkilnoi osvity [Structural components of professional self-realization of a future specialist in preschool education]. Humanistic Studies. 2014. (29). S. 229-239. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БСЛЯЄВА Анна – аспірант Української державної льотної академії.

Наукові інтереси: самореалізація в професії та її структура.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BIELIAEVA Anna – postgraduate student of the Ukrainian State Aviation Academy.

Scientific interests: the self-realization in the profession and its structure.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 25.10.2025 р.

УДК 378.147

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-449-453

БОЙКО Любов –

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільних наук
Херсонського навчально-наукового інституту
Національного університету кораблебудування
ім. адм. Макарова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8045-3864>
e-mail: boikolmh@gmail.com

СЕМАКОВА Тетяна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
Херсонського політехнічного фахового коледжу
Національного університету Одеська політехніка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1457-5983>
e-mail: semakova2016@gmail.com

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ДОПОМІЖНОГО ІНСТРУМЕНТУ У ПІДГОТОВЦІ ОНЛАЙН-ЗАНЯТЬ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджується роль штучного інтелекту (ШІ) як допоміжного інструменту при підготовці занять викладачами закладів вищої освіти при дистанційному навчанні. Останнім часом спостерігається значне збільшення використання ШІ в освіті. Проведене авторами опитування студентів щодо використання ними інструментів ШІ показало, що ця тема є актуальною на теперішній момент, адже майже кожен з опитуваних використовує штучний інтелект у той або інший спосіб. Серед великого числа праць, присвячених ШІ, використання його як помічника саме у підготовці до онлайн-занять викладачами ЗВО залишається недостатньо вивченим.

Авторами зазначається, що основними перевагами його застосування є скорочення часу, який витрачають викладачі при підготовці онлайн-занять, дотримання неперервності освіти при нестабільних умовах викладання у воєнний час, підтримка якості та ефективності навчання онлайн, персоналізація завдань для кожного студента та їх диференціація для студентських груп, урізноманітнення завдань для збільшення зацікавленості та мотивації студентів, а також зменшення когнітивного навантаження для викладачів через заміну їх у рутинних процесах та надання вивільненого часу на педагогічні пошуки та впровадження інновацій.

Результати дослідження підтверджують те, що ШІ, пропонуючи готові шаблони, автоматизуючи рутинні завдання, надаючи великий спектр нових цікавих завдань для певної теми та адаптуючи завдання до роботи з різнорівневими групами студентів, покращує та пришвидшує підготовку викладачів до онлайн-занять, сприяє персоналізації та диференціації, що у підсумку підвищує ефективність дистанційних занять, сприяє збереженню стабільності і якості освіти у несприятливих умовах.

Перспективи подальших досліджень бачаємо у емпіричному дослідженні оцінки впливу ШІ на психологічний стан викладачів, які викладають онлайн, та яким чином матеріали, створені за допомогою ШІ, сприяють академічній успішності та мотивації студентів при онлайн-навчанні.

Ключові слова: вища освіта, штучний інтелект, онлайн-заняття, дистанційна освіта, персоналізація, диференціація, студенти.